

Moeizame verbetering van de incasso van het auteursrecht

Vier jaar en 1.700 uren onderhandelen van bedrijfsleven met CBO's: wat heeft het opgeleverd?

Tussen december 2007 en september 2011 is gedurende 45 maanden intensief onderhandeld tussen het georganiseerde bedrijfsleven (VNO-NCW en MKB-Nederland) en gezamenlijke collectieve beheersorganisaties (cbo's) voor (muziek)auteursrecht, beeldrecht en reprorecht, verenigd in VOI©E (Vereniging van Organisaties die Intellectueel Eigendom Collectief Exploiteren). Deze onderhandelingen speelden zich getript af. Aan de top van de overlegpiramide stond een werkgroep onder leiding van Marco Pastors, waarin het bedrijfsleven en de auteursrechtorganisaties met elkaar spraken, geflankeerd door vertegenwoordigers van de ministeries van Justitie (nu V&J) en van Economische Zaken (nu EL&I) en een corresponderende rol van het ministerie van OCW. In het verlengde daarvan bestonden er clusters naar soort gebruik, subclusters en een bovensectoraal cluster en kende VNO-NCW en MKB-Nederland een gezamenlijk platform auteursrecht, waarnaar door de onderhandelaars werd teruggekoppeld. Inzet van alle overleg en onderhandeling was de door beide partijen gevoelde noodzaak tot verbetering van de incasso van het auteursrecht. In totaal is er in diverse samenstelling ruim 75 keer met een totale duur van 240 uur vergaderd. Bij een gemiddelde gespreksbezetting van zeven personen is dat 1.680 uren. Een werkjaar. De resultaten van al deze gesprekken zijn in oktober 2011 aan staatssecretaris Teeven gerapporteerd onder de titel Verbetering Incasso Auteursrecht.¹ De auteur van dit artikel was in deze drie jaar voorzitter van het platform en onderhandelaar namens het bedrijfsleven. Hij blikt – op persoonlijke titel – terug.

H.O. van den Berg
Strategie en Bedrijfs-
ontwikkeling Kunst en
Cultuur

Er was eens... 'De Maat is Vol'

Al deze onderhandelingen tussen bedrijfsleven en auteursrechtorganisaties vinden hun oorsprong in een massaal protest van de kant van het bedrijfsleven in oktober 2007 onder de strijdbare titel *De Maat is Vol*, over onbegrijpelijke tarieven, dubbele facturen, onheuse bejegening en voortdurend oplopende rekeningen. De zes eisen waren: (1) stop de jaarlijkse verhogingen, (2) verscherp het toezicht, (3) verminder de administratieve lasten (maak 1 loket), (4) versimpel de uitvoering, (5) zorg voor onafhankelijke informatie en (6) betrek alle partijen bij de noodzakelijke veranderingen. Niet geheel toevallig werd in het najaar van 2007 de motie-Smeets/Van der Burg aangenomen, waarin het kabinet wordt gevraagd 'te bewerkstelligen dat er één

beheersorganisatie ontstaat en dat ondernemers vanaf 1 juli 2008 [...] nog maar één factuur ontvangen [...]'.²

Het ongenoegen over het opereren van de auteursrechtorganisaties was bij het bedrijfsleven al langer groeiend, maar directe aanleiding tot de actie was de aankondiging van Buma en Sena hun afdracht voor leden van brancheorganisaties met circa 50% te willen verhogen, anders gezegd hun zogenaamde aanmeld- en kortingsregelingen (van 33% en 19,5%) op de bruto tarieven te willen afschaffen waardoor de netto afdracht met 30%-50% zou toenemen. Deze semantiek over verhoging afdracht versus afschaffing van de kortingen wordt hier al vast neergezet, omdat het verderop in de onderhandelingen een grote rol zou gaan spelen.

1 Brief van Marco Pastors aan Staatssecretaris Teeven van Veiligheid en Justitie en Minister Verhagen van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, 29

juni 2011, b2011017, afronding verbetering incasso auteursrechten, juni 2011.
2 Kamerstukken II 29 515, nr. 219.

In totaal werden in korte tijd maar liefst 11.000 briefkaarten verzameld en op 20 december 2007 overhandigd aan toenmalig minister Hirsch Ballin van het ministerie van Justitie en staatssecretaris Van Heemskerck van Economische Zaken (nu Economie, Landbouw en Innovatie – EL&I). Het laatste is van betekenis, omdat het bedrijfsleven van meet af aan wilde dat het auteursrecht ook (vooral) als een economisch en niet (alleen) als een juridisch onderwerp zou worden beschouwd. Daarom werd en wordt sterk aangedrongen op betrokkenheid vanuit het ministerie van EL&I. Bij die gelegenheid op 20 december 2007 werd de tweede wens meteen ingewilligd: minister Hirsch Ballin kondigde aan een wetsontwerp ter versterking van het toezicht op het auteursrecht te zullen indienen, met toezicht op tariefontwikkeling, openbaarheid van tarieven, licentievoorwaarden en overhead. Van zijn kant beloofde het bedrijfsleven in gesprek te gaan met de cbo's over de noodzakelijke verbetering van de incasso. In het daarop volgende jaar werd de Vereniging van Organisaties die Intellectueel Eigendom Collectief Exploiteren (VOI©E) opgericht waaraan de achttien in Nederland actieve cbo's deelnemen, voorzien van een interne gedragscode en klachtenprocedure. Bij de Tweede Kamer werd begin 2008 een werkgroep ingesteld die een onderzoek zou starten naar de toekomst van het auteursrecht.³ Bijna een jaar later – 17 oktober 2008 – waren bedrijfsleven en auteursrechtorganisaties (VOI©E) in staat de minister een brief te sturen waarin zij schreven het eens te zijn over de gezamenlijke aanpak van: certificering, eenduidige tariefgrondslagen (waarbij 'pay per use' als ideaal werd geformuleerd), minder rekeningen en gezamenlijke voorlichting.⁴ Er werd gezegd dat men 'zelfregulering een kans [moest] bieden zich te bewijzen'. Ook het begrip 'zelfregulering' bleek uiteindelijk een meer dan semantische rol te spelen. Buma en Sena beloofden in dezelfde brief de afgesproken tarieven gedurende deze onderhandelingen in 2008 en 2009 met niet meer dan de inflatie-index (2% resp. 2,4%) te verhogen. Het jaar 2008 was weliswaar al zo goed als voorbij, maar men rekende er toch op 1 april 2009 aan de minister te kunnen rapporteren. Marco Pastors werd aangezocht als onafhankelijk voorzitter van de werkgroep (50/50 betaald door overheid en bedrijfsleven/VOI©E) – de 'werkgroep-Pastors' genaamd – en op 26 november 2008 werd de aftrap voor de onderhandelingen gegeven.

Slepende kwesties: budgetneutraliteit en zelfregulering

De gestelde termijnen zouden vermoedelijk in alle omstandigheden aan de optimistische kant zijn geweest, maar twee factoren zorgden ervoor dat de gesprekken

vanaf het begin moeizaam verliepen. De werkgroep-Pastors begon de in de gezamenlijke brief geformuleerde onderwerpen uit te werken in een 'startdocument' en daarna in een onderhandelingsprotocol. Vastgelegd moest worden waarover en onder welke randvoorwaarden onderhandeld zou gaan worden. Het startdocument kostte zeven onderhandelingsgesprekken en het nodige werk achter de schermen en werd op 29 april 2009 gepresenteerd onder de titel *Samen werken aan verbetering incasso auteursrecht en naburige rechten*.⁵ De agenda behelsde: minder rekeningen, klachtenafhandeling en een geschillenregeling, de operationalisering van de bij VOI©E inmiddels ingevoerde gedragscode en een gezamenlijke voorlichting. Tevens werd een aantal uitgangspunten voor onderhandelingen over tariefgrondslagen geformuleerd (zoals gelijke monniken, gelijke kappen, vereenvoudiging, aansluiten bij economische meerwaarde) en werd het onderhandelingsprotocol aangekondigd.

Kort na de start in de zomer van 2009 deed zich al direct het eerste aanzienlijke obstakel voor: het begrip 'budgetneutraliteit'. Want de afspraak waarmee beide partijen de onderhandelingen waren ingegaan luidde dat deze alléén zouden gaan om verbeteringen van de systematiek en uitvoeringspraktijk en dat het niet zou gaan om het betalen van meer (VOI©E) of minder (bedrijfsleven) geld. Budgetneutraliteit was uitgangspunt. Maar moest budgetneutraliteit nu betrekking hebben op de *gepubliceerde* tarieven (= standpunt VOI©E) of op de *feitelijke afdracht* na aftrek van aanmeld- (33%) en branchekortingen oplopend tot 19% (= standpunt bedrijfsleven). Van de kant van VOI©E werd keer op keer benadrukt dat deze afschaffing al eerder was ingezet en met enkele brancheverenigingen ook al – zo goed als – was overeengekomen. Van de kant van het bedrijfsleven werd betoogd dat de tariefstelling van de auteursrechtorganisaties veel weg had van een Kalverstraat waar alle winkels altijd korting geven en allemaal Sale heten en dat het dus moest gaan om de netto afdracht. Na 6 maanden vonden partijen elkaar in een uiterst moeizame formulering: 'VOI©E, en MKB-Nederland beogen met systematiekaanpassingen geen verhoging, noch verlaging van de totale afdracht van vergoedingen aan cbo's', artikel 4 onderhandelingsprotocol. In artikel 9 valt te lezen: 'De toepassing van de door collectieve beheersorganisaties in 2010 in rekening gebrachte vergoedingen is vertrekpunt'. Ondertekening van het protocol in juli 2010 moest worden uitgesteld omdat VOI©E, en daaronder vooral Buma, van mening was dat aanpassing/verlaging van de kortingsregelingen daarvan geen onderdeel uitmaakte, terwijl het bedrijfsleven van oordeel was dat de kortingen onderdeel uitmaken van de 'totale afdracht' van artikel 4. Na intern beraad ging VOI©E/Buma ten slotte met deze interpretatie

3 Auteursrechten, een rapport, door de parlementaire werkgroep bestaande uit Arda Gerkens (SP), Pauline Smeets (PvdA), Fred Teeven (VVD) en Nicolien van Vroonhoven-Kok (CDA), Tweede Kamer der Staten Generaal, z.d. (zomer 2010).
4 Brief VNO-NCW, MKB Nederland en VOI©E aan E.M.H. Hirsch Ballin, 17 oktober

2008, 08/12.301/Ban/Pro.036.

5 *Samen werken aan verbetering incasso auteursrecht en naburige rechten*, B&A Consulting BV, 29 april 2009.

akkoord en kon in september 2011 het protocol⁶ alsnog feestelijk worden ondertekend (zie foto). Inmiddels waren we opnieuw een jaar en tien intensieve vergaderingen verder en kon met de eigenlijke onderhandelingen worden begonnen.

Ook het begrip 'zelfregulering' bleek een belangrijke rol te spelen in de onderhandelingen. In november 2008 werd het een jaar daarvoor al aangekondigde wetsvoorstel 'Wijziging van de Wet toezicht collectieve beheersorganisaties voor auteurs- en naburige rechten' ingediend. Dit wetsvoorstel regelde versterking van het toezicht, iets waarop de cbo's niet zitten te wachten. Zij hoopten dan ook minister en Kamer ervan te overtuigen dat de gesprekken met het bedrijfsleven zouden aantonen dat deze wetswijziging helemaal niet nodig was, gezien de resultaten van de zelfregulering. Om die reden werd er vanuit VOI©E steeds opnieuw op aangedrongen dat er *gezamenlijke* persberichten zouden worden opgesteld waarin elke stap voorwaarts zou worden gemeld, liefst onder verwijzing naar het begrip zelfregulering, zodat deze in de lobby onder de aandacht gebracht zou kunnen worden. VNO-NCW en MKB-Nederland voelden daar evenwel weinig voor, enerzijds omdat naar ons inzicht tamelijk onbelangrijke tussenstations tot persbericht-waardig resultaat werden opgeblazen. Maar ook omdat het bedrijfsleven steeds had aangegeven het onderhandelings-traject te zien als één van zijn twee sporen: verbetering van de incasso. Het tweede spoor bleef een lobby voor een grondige herziening van het gehele auteursrecht, waaronder ook een veel verder gaande vorm van toezicht, waarbij niet alleen tariefsverhogingen konden worden getoetst (zoals in het wetsvoorstel daarover is opgenomen), maar ook de tarieven zelf. Het bedrijfsleven heeft daarom gepleit voor onderbrenging van het toezicht bij OPTA of de NMa om het daarmee eenzelfde scherpte mee te geven als toezicht op de telecommarkt en (andere) kartels en was niet van plan dit onder het mom van zelfregulering uit handen te geven. Het onderhandelingsprotocol was zo'n 'mijlpaal', waarbij het begrip 'zelfregulering' een week lang inzet is geweest van onderhandelingen over het gezamenlijk uit te brengen persbericht, om het ten slotte eens te worden over een wijziging in een voetnoot.⁷

Het vertrouwen nam af

Het is gangbaar dat partijen die ver van elkaar af staan, door gesprekken en ontmoeting dichterbij elkaar komen, niet alleen feitelijk, maar ook emotioneel: er groeit vertrouwen. Aanvankelijk leek dat ook te gebeuren. Het bedrijfsleven had een onderzoek onder de eigen leden laten uitvoeren, waaruit bleek dat men geen enkel bezwaar had tegen



September 2010, iedereen blij: ondertekening Onderhandelingsprotocol. Vlnr: Ad Heskes (Videma), Cees Steijn (Sena), Aad Kosto (VOI©E), Hein van Ree (Buma), Hein van Leeuwen (Reprorecht), Cees Oudshoorn (VNO-NCW-MKB-Nederland), Hans Onno van den Berg (VNO-NCW-MKB-Nederland)
Foto: Robert Goddyn

het auteursrecht zelf en ook van harte bereid was voor de prestatie van een ander te betalen,⁸ maar dat men wel bezwaar had tegen de hoogte en voortdurende stijging van de bedragen, de onduidelijkheid van grondslagen en het eenzijdige optreden van de cbo's. Tevens was de oprichting van VOI©E en de daar vlot ingevoerde interne klachtenregeling een aanleiding voor groeiend vertrouwen.

Door de weerkerende tegenstellingen over budgetneutraliteit en zelfregulering nam het vertrouwen bij het bedrijfsleven gedurende de vele onderhandelingen echter weer af. Met name de herhaalde uitingen van de kant van VOI©E (veelal Buma) dat 'men nu al meer dan een jaar wachtte om de markt op te gaan' ondermijnden het vertrouwen. Alsof men van die kant de onderhandelingen vooral beschouwde als noodzakelijke investering ter voorkoming van toezicht, maar het niet te lang wilde laten duren om weer méér geld binnen te kunnen halen. Meest pregnante aanwijzing voor deze houding was de weigering van de gezamenlijke cbo's bij monde van VOI©E om de uiteindelijk overeengekomen vergoedingsregeling voor meer dan één jaar te willen laten gelden (2012), opdat men in 2013 alsnog zou kunnen inzetten op verlaging van de 'vergoedingen' en navenante verhoging van het te innen bedrag. Terwijl er ruim een half jaar was onderhandeld om 3-5 jaar rust in de markt te krijgen.

Er is ook veel/iets wel bereikt

Nadat in het startdocument en het onderhandelingsprotocol de randvoorwaarden waren afgezegd, kon het

6 Onderhandelingsprotocol auteursrechten, Kaders en procedures ten behoeve van de onderhandeling over vergoedingen voor muziek, beeld en tekstgebruik op grond van de Auteurswet en de Wet Naburige rechten, zoals overeengekomen tussen VNO-NCW/MKB-Nederland & VOI©E Den Haag, 3 september 2010.

7 Deze luidde: 'Als reactie op de motie Smeets/Van den Burg hebben MKB-Nederland en VOI©E op 17 oktober 2008 in een gezamenlijke brief aan de staats-

secretaris van Economische Zaken een pakket aan maatregelen aangekondigd om zelfregulering een kans te geven om te komen tot gewenste verbeteringen.'

8 NIPO-onderzoek in opdracht van MKB-Nederland 'Onderzoek naar inning auteursrechten', 23 juli 2007.

eigenlijke onderhandelen beginnen. Afsproken was dat we hiervoor een getrapte structuur zouden hanteren. Over tariefgrondslagen en verbetering van de transparantie werd gesproken per cluster van vergelijkbaar (muziek)gebruik. Zo was er een cluster voor levende muziek, een cluster voor mechanische muziek in publieksruimtes (horeca, winkels) en een cluster voor mechanische muziek in industrie en werkplaatsen. In deze clusters zaten van ondernemerszijde de betreffende brancheverenigingen samen in één cluster⁹ met Buma en Sena tegenover zich. Daarnaast was er een cluster voor TV-beeld (Videma) en een cluster voor reprorecht. Deze clusterstructuur was aangevuld met twee werkgroepen, één over verbetering van de basisregistratie en één over de inrichting van een geschillencommissie. Overkoepelend opereerde het 'bovensectorale cluster' waarin alle voorzitters van de clusters bij elkaar zaten en met VOI©E spraken over overkoepelende onderwerpen, zoals de kortings-/vergoedingenregeling. De werkgroep Pastors diende als 'escalatieniveau' als we er bovensectoraal of op clusterniveau niet uit kwamen. Verantwoording aan ondernemerszijde werd afgelegd aan het Platform Auteursrecht waar alle brancheverenigingen van MKB-Nederland en VNO-NCW die met auteursrecht te maken hebben waren vertegenwoordigd, maar waar ten behoeve van het draagvlak ook niet-leden van MKB-Nederland/VNO-NCW waren uitgenodigd, zoals de gezamenlijke omroepen (NPO), de sportwereld (NOC/NSF) en de vrijwilligersorganisaties en dorpshuizen.

Ook deze derde fase heeft ongeveer een jaar gekost waarin – vaak simultaan – werd overlegd. In de werkgroepen is de oogst binnengehaald.¹⁰ Deze bestaat uit verbetering basisregistratie ter voorkoming van verkeerde rekeningen aan verkeerde partijen, de opzet van elektronisch factureren, de uitbouw van VOI©E tot een gecertificeerd keurmerk, een onafhankelijke klachtenafhandeling, een begin van een geschillenregeling en uitgangspunten voor toekomstige onderhandelingen over tariefgrondslagen. De zogenaamde aanmeldvergoeding is geharmoniseerd (wie zich vrijwillig meldt krijgt 25% korting en wie ook nog eens zijn gegevens aan de andere cbo's doorgeeft, krijgt daar nog eens 8,33% korting bij), de indexerings van tarieven is geharmoniseerd tussen de cbo's en de lumpsumregelingen van Sena [lumpsum = bedrag ineens voor een totaal van x aangeslotenen, zonder dat per aangeslotene wordt nagegaan hoeveel muziek daar precies wordt gebruikt] zijn voor 2012 gewijzigd gebleven. Ook op clusterniveau is op onderdelen overeenstemming bereikt: een onderzoek naar het downloaden van beschermd werk op kantoren, een onderzoek naar gebruik van TV beelden op kantoren en bij bedrijven. Bij muziekgebruik in werkruimtes zullen zowel Buma als

Sena voortaan beiden uitgaan van fte's (Buma hanteerde het aantal medewerkers als grondslag).

Toch overheerst bij het bedrijfsleven de teleurstelling. We zijn niet dichterbij pay per use gekomen, de grove staffels zijn gebleven, en 'betalen voor daadwerkelijk gebruik' is niet gelukt. Ook op clusterniveau is er teleurstelling omdat veel wensen niet zijn ingewilligd. Zo wilde het cluster levende muziek af van betaling over uitkoopsommen of recettes, omdat daarin ook hotelkosten en kosten voor gebruik van het gebouw zijn opgenomen en – budget-neutraal – de gages van musici als uitgangspunt nemen. Dat werd 'betalen aan de bron' genoemd en werd afgewezen. De grove staffel van 3%, 5% of 7% voor respectievelijk uitkoopsom of recepte kon volgens Buma niet worden verfijnd, het aanpassen van de grondslag voor festivalterreinen, waar ook auteursrecht wordt betaald over de kosten die gemaakt worden voor het overnachten op de camping, is niet opgelost. Het verschil tussen de Sena-grondslagen voor dancefeesten binnen of buiten (oplopend tot het tienvoudige) is besproken, maar niet opgelost. In het subcluster Muziek in publieke ruimtes (winkels) is geen overeenstemming bereikt over de gewenste eenduidigheid in grondslagen (m², fte of medewerkers) of de wens om alleen te betalen voor daadwerkelijk gebruik. Ook is er geen regeling gerealiseerd voor ondernemers die één-op-één werken, zoals tandartsen, diëtisten, schoonheidsspecialisten, kappers, of pedicures. Deze groep van 80.000 ondernemers wilde een regeling waarin betaald zou worden naar daadwerkelijk aanwezige 'oren' en 'uren'. Ook dit overleg is gestagneerd. De grondslagen voor het winkelbedrijf: m² of fte, zijn niet gelijkgetrokken, in de zorg is nog geen akkoord en ook in de sport is de basis 'feitelijk gebruik' niet dichterbij gekomen. Door de inzet van zogenaamde 'blanco licenties' betalen vijf huurders die elk één uur van de kantine gebruik maken betalen vijf keer zoveel als één huurder die vijf uur in de sportkantine ontvangt.

Vaak liepen de gesprekken vast op de vraag wie er moest opdraaien voor het oplossen van de 'lappendeken' van tarieven en tariefgrondslagen. Het bedrijfsleven stelt zich op het standpunt dat de auteursrechtorganisaties zelf verantwoordelijk zijn voor het ontstaan van die lappendeken en dus ook zelf de egalisatiekosten moeten betalen. Daarmee waren de cbo's het nooit eens. Maar ook waar budgetneutrale voorstellen voor verfijning van staffels of het betalen aan de bron bij de levende muziek werden gedaan, heeft dat de cbo's niet doen bewegen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de voorgenomen gezamenlijke voorlichting niet is gelukt. We werden het absoluut niet eens over de toestand van het glas: fijn half vol (VOI©E) of jammerlijk half leeg (bedrijfsleven).

9 In het cluster 'levende muziek' zaten bijvoorbeeld de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties, de Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals, de Vereniging van Evenementenmakers en de Koninklijke Horeca Nederland aan de ene kant van de tafel, en Buma en Sena aan de andere kant.

10 De oogst is – gezamenlijk – gerapporteerd in een brief van Marco Pastors aan de beide ministeries (zie noot 1). Ook deze brief is tenminste vier keer heen en weer gestuurd tussen de projectleider en de beide partijen omdat steeds weer wederzijds gecorrigeerd moest worden op te optimistische (bedrijfsleven) of te pessimistische (VOI©E) bewoordingen.

Van korting naar een modulaire vergoedingsregeling voor diensten van branches

Het belangrijkste wapenfeit van de onderhandelingen is misschien wel dat we op de valreep een nieuwe vergoedingsregeling konden afspreken die voor alle branchecontracten zou gaan gelden. Tot grote teleurstelling van het bedrijfsleven lukte het niet deze vergoedingsregeling voor langer dan een jaar vast te leggen, maar in de hoop straks decentraal de bereikte overeenstemming alsnog te kunnen continueren hebben we ten slotte ingestemd met een regeling voor slechts één jaar.

Vanaf het ontstaan van de collectieve beheersorganisaties voor auteursrecht hebben deze gestreefd naar vereenvoudiging van de incasso door contracten met brancheverenigingen af te sluiten. Het is administratief immers veel gemakkelijker om voor 30.000 horecabedrijven of voor alle sportverenigingen of ziekenhuizen te incasseren bij één organisatie en het vervolgens aan de betreffende brancheorganisatie over te laten op welke manier zij die rekening doorsluizen naar hun leden, een soort 'one stop shop', maar dan wel voor de cbo's. Om brancheorganisaties te verleiden tot het sluiten van een dergelijke collectieve deal hanteerden alle auteursrechtorganisaties zogenaamde 'kortingsregelingen'. Deze waren deels gebaseerd op de omvang van de afdracht¹¹ aangevuld met extra kortingen voor extra inspanningen. De ene cbo hanteerde daarvoor andere percentages en bedragen dan de andere. Deze kortingen waren dubbel voordelig voor brancheverenigingen en werkten als een lokkertje: bij teruggave van een gedeelte van de verworven korting aan de eigen leden ontstaat een verschil tussen de auteursrechtbetaling van leden en van niet leden, waarmee een financieel argument tot lidmaatschap werd gerealiseerd: wie lid wordt, betaalt minder auteursrecht. Maar een brancheorganisatie die daarnaast ook nog een gedeelte van de korting achter houdt realiseert ook nog eens een aanzienlijk financieel voordeel voor de eigen organisatie, waardoor lidmaatschapsgelden laag gehouden kunnen worden. Deze verleiding tot een branchedeal door middel van een zogenaamde 'kick-back' zouden we vandaag de dag een 'perverse prikkel' noemen, waarmee de collectieve beheersorganisaties zich jarenlang van de trouwe medewerking van brancheorganisaties verzekerden. Hoe groter het aantal - auteursrecht betalende - leden, hoe groter deze voordelen naar buiten en binnen konden worden. Een grote organisatie met bijvoorbeeld 30.000 leden en maximale kortingen betaalt Sena per lid € 200,-, terwijl hetzelfde bedrijf zonder lidmaatschap € 581,- moet betalen. Het verschil van € 381,- per lid levert een contributie van ruim € 11 miljoen op,¹² terwijl het lidmaatschap op deze manier 'gratis' is. Eenzelfde afspraak met Buma zorgt voor tenminste nog eens zo'n bedrag.

Deze 'lappendeken', zoals het bedrijfsleven het noemde, moest transparanter worden en worden rechtgetrokken. De tijd van 'kortingen' ('*You best friend, I make special offer for you*') was voorbij; daarvoor in de plaats zouden 'vergoedingen' worden gegeven voor daadwerkelijke dienstverlening door de brancheorganisaties. Deze dienstverlening zou volgens VOI©E echter niet meer in verhouding staan tot de tot nu verleende kortingen en zou dus lager moeten worden. Het bedrijfsleven stond echter op een strikt uitgelegde budgetneutraliteit en stelde zich op het standpunt dat verlagingen van kortingen alleen acceptabel waren bij gelijktijdige verlaging van het tarief, zodat de totale afdracht dezelfde zou blijven (budgetneutraal). Op de valreep werd een vergoedingsregeling afgesproken waarbij de oude 19,5% maximale korting werd vervangen door een staffel van vergoedingen: 5% voor aanlevering basisgegevens, 5% voor de inspanning om ook andere noodzakelijke gegevens van leden en niet leden te leveren, 5% voor het debiteurenrisico en 4,5% voor communicatie en rust in de markt, met elkaar 19,5%. Wanneer branches meer dan 19,5% korting ontvangen wordt het verschil benoemd als een - variabele - collectiviteitskorting.¹³

Het bedrijfsleven wilde - na alle moeite die was gedaan om het met elkaar eens te worden - deze vergoedingsregeling graag voor tenminste 3 jaar vastleggen. VOI©E wilde echter niet verder gaan dan een jaar (2012). Want daarna wilde men alsnog 'de markt' op om deze vergoedingsregeling 'aan te passen'. Later bleek dat Buma en Sena inmiddels een overeenkomst met Koninklijke Horeca Nederland hadden gesloten waarin weliswaar voor 2012 nog aan de oude afspraken werd vastgehouden, maar waar voor 2013 en verder al een vermindering van de 'vergoeding' is afgesproken, zij het onder de voorwaarde dat men ook bij andere brancheverenigingen overeenstemming over een dergelijke vermindering kon realiseren. Dat wordt het komende half jaar nog spannend bij alle contractonderhandelingen voor 2013 e.v. die per branchecontract worden besproken en waar branches zelf tot een clusterwijze aanpak moeten beslissen.

Eén muzikeregeling of één muziekrekening

Ook was er nog het voorstel om tot één muzikeregeling te komen, waarbij Buma en Sena voorstelden de lappendeken te remediëren door één totaal muziektarief vast te stellen dat zowel auteurs- als naburige rechten zou betreffen; Buma en Sena in één regeling. Dit nu was voor het bedrijfsleven weer onbespreekbaar, omdat hiermee de gewenste transparantie niet zou toenemen, maar zou afnemen. In plaats van een duidelijk overzicht waar, wanneer en voor welk gebruik betaald moet worden, zouden beide auteursrechtelijke ver-

11 Buma hanteerde tot 2007 een staffel van 5, 10, 15, 20 en 25% korting bij een afdracht van € 50.000,-, tot boven de € 950.000,-.

12 Toenmalig directeur van KHN Jeu Claes rekent dit voor in *Horeca Entrée* (nr. 12,

11 september 2007).

13 Resultaten project *Gezamenlijk Onderhandelen*, VNO-NCW, MKB-Nederland en VOI©E, vastgesteld september 2011.

plichtingen in elkaar worden geschoven. Auteurs- en naburig rechten kennen een zeer uiteenlopende – ook wettelijke – grondslagen en het bedrijfsleven zag en ziet niet in wat het voordeel kan zijn van één muziekregeling waarin deze verschillen zijn weggeregeld. Zo liggen de naburige rechten vast in de Conventie van Rome, waarin de Verenigde Staten geen partij zijn. Amerikaanse muzikanten genieten hier dan ook niet dezelfde bescherming als Europese, zoals in 2007 nog eens is bevestigd door de Rechtbank Amsterdam in de aanspraak van ThuisKopie om ook voor Amerikaanse artiesten een heffing te kunnen uitkeren.¹⁴ Jaren geleden heeft een Zwolse winkeliersvereniging dan ook betaling van naburig recht weten te voorkomen door uitsluitend Amerikaanse repertoire als achtergrondmuziek te gebruiken. Dit onderscheid zou bij één muziekregeling vervallen. Wel was en is het bedrijfsleven voorstander van één muziekrekening, waarbij Buma en Sena de ondernemer gezamenlijk een factuur sturen waarop beide betaalverplichtingen met hun grondslagen en berekeningen staan vermeld. Vergelijkbaar met de energierekening waarop gas en licht afzonderlijk worden vermeld, of de belastingdienst die zowel IB als sociale premies int en beide bedragen op één rekening zet. Ook deze kwestie heeft veel tijd in beslag genomen, omdat van de kant van VOI©E de indruk werd gewekt dat het bedrijfsleven hiermee een majeure versimpeling van de administratieve lasten in de weg stond, terwijl het ons inziens hier alleen gaat om een verschuiving van voor naar achter de gordijnen. En met één muziekrekening was al geheel voldaan aan de wens uit de oorspronkelijke motie-Smeets/Van der Burg om tot één factuur te komen.

De dwingende ogen van de meester en rellen die niet hielpen

Bij alle gesprekken in de werkgroep-Pastors (het 'hoogste escalatieniveau') waren vertegenwoordigers van de ministeries van Veiligheid en Justitie en EL&I aanwezig. Het ministerie van OCW was corresponderend lid, maar heeft zich vooral als ontvangende partij van correspondentie opgesteld. V&J en EL&I hadden in de besluitvorming geen zeggenschap, maar hun aanwezigheid is van cruciaal belang geweest. Dankzij de dwingende ogen van de meester werden partijen gedwongen door te praten, ook als ze daar zelf nauwelijks meer heil in zagen. VOI©E wilde zich van zijn beste kant laten zien om de politiek duidelijk te maken dat er met 'zelfregulering' veel te bereiken was en het bedrijfsleven wilde laten zien dat de vele stroefheden niet voortkwamen uit eigen onwil. Zonder de dwingende ogen van V&J en EL&I hadden we minder bereikt. Wat gek genoeg het overleg ook ten goede kwam was het aantal rellen dat net in die periode de media haalde. Zo waren er de SENA-fac-

turen aan willekeurige zzp'ers en stichtingen, waarvan er één bij professor Heertje en zijn slapende stichting terecht kwam. Dat zal SENA nog lang hebben betreurd. Heertje zette zijn tanden erin en schreef enkele woedende columns voor RTL Z waardoor een publieke rel ontstond. Er bleek sprake van 'spookfacturen' van Sena, waarvan de opbrengst al vast als vordering in de boeken was gezet. De toenmalige directeur en het bestuur van SENA werden gedwongen af te treden toen bleek dat er € 35 miljoen als oninbaar moest worden afgeschreven omdat die rekeningen verstuurd waren naar ondernemers en stichtingen die nooit iets met muziek deden. De rel die Buma's veroorzaakte door consumenten aan te willen slaan voor embedded links/filmpjes deed de auteursrechtorganisatie geen goed. Na de aankondiging in november 2009 volgde een protest van duizenden burgers die opeens zouden moeten gaan betalen voor een verwijzing naar een filmpje op YouTube. Alsof het hier een nieuwe openbaarmaking zou betreffen. Nadat Hirsch Ballin¹⁵ in antwoord op Kamervragen Buma maande tot 'voorzichtigheid' bij de inning omdat niet duidelijk is of embedden inderdaad een nieuwe openbaarmaking impliceert, bond Buma in. Voor burgers (niet commercieel) voor onbepaalde tijd, voor ondernemers voor niet meer dan één jaar. Op 8 juli 2011 probeerde Buma hierover in kort geding een uitspraak te forceren, maar de rechtbank in Den Haag vond niet dat er sprake was van een spoedeisend karakter.¹⁶ Het wordt nu een bodemprocedure. Eind 2011 volgde de rel over het salaris van de bestuursvoorzitter van Buma Stemra (met ca. € 350.000,-, boven de Balkenende norm) en die van bestuurslid Gerrits bij die een bevriende componist voorstelde hem te helpen bij het incasseren van zijn ca. € 1 miljoen aan achterstallig auteursrecht tegen 1/3 deel van de opbrengst. Als laatste kunnen nog de Kamervragen worden genoemd die werden gesteld naar aanleiding van een rekening aan een Carnavalsvereniging in Noord Brabant waar men zaterdag de radio aanheeft bij het vrijwillig en onbezoldigd timmeren van de praalwagens. Een openbaarmaking, volgens Buma en dus betalen. Deze rellen hebben het voor VOI©E niet gemakkelijk gemaakt te stellen dat het allemaal wel kan worden opgelost met 'zelfregulering'.

Waar staan we nu en hoe verder?

'Het is winst dat we gezamenlijk aan tafel zitten,' was één van de belangrijkste zinnen in de brief van september 2011 richting staatssecretaris Teeven. Niet lang daarvoor had de staatssecretaris in zijn zogenoemde 'Speerpuntenbrief' van april 2011 – tot vreugde van het bedrijfsleven – de verscherping van het toezicht op cbo's door de overheid overgenomen.¹⁷ De door een meerderheid van de Kamer gewenste (CDA, PvdA, D66, PVV, SP, GL) aanscherping

14 IEPT20070913, Hof Amsterdam, *ThuisKopie/Norma en Irda*.

15 Hirsch Ballin in antwoord op Kamervragen, november 2010.

16 Rb. 's-Gravenhage, 8 juli 2011, zaaknummer 392087/KG ZA 11-429.

17 Speerpuntenbrief Auteursrecht 20©20, brief van staatssecretaris Teeven aan

de Tweede Kamer, 11 april 2011, kenmerk 5692923/11/6 (zie ook J.N.T. Weda, J.P. Poort en I. Akker, 'Makers over speerpunten: opvattingen van makers en uitvoerend kunstenaars over de speerpuntenbrief Auteursrecht 20©20,' AMI 2011/5, p. 164-170).

van de wet, om niet alleen tariefsverhogingen, maar ook de tariefstelling zelf onderwerp van toezicht te maken en het college onder te brengen bij de NMa, haalde het niet omdat een dergelijke opdracht aan het college volgens de Staatssecretaris 'juridisch niet mogelijk was'. Mede door de dreiging het wetsvoorstel terug te zullen trekken (niet naar de Eerste Kamer te brengen) als een dergelijke motie zou worden aangenomen, is deze uiteindelijk afgezwakt tot de eis de nieuwe wet binnen drie jaar grondig te evalueren. De redenering van de staatssecretaris is opmerkelijk. Op alle denkbare beleidsterreinen bedenken we eerst wat wij maatschappelijk en politiek willen om dat daarna in een juridisch kader te vatten. Niet andersom. Als de politiek zo zou werken hebben we nog maar één ministerie nodig: dat van Justitie. Deze merkwaardige argumentatie van de minister maakt eens te meer duidelijk dat auteursrecht ten onrechte bij het ministerie van Justitie is ondergebracht en overgeheveld moet worden naar het ministerie van EL&I. De economische belangen van het auteursrecht van zowel betalende als ontvangende partijen zijn leidend, Justitie moet volgend zijn.

Als ik zo terugkijk op alle overleg, de tientallen voorstellen en stukken die zijn geschreven, de inzet van de directeur van VOI©E en die van de secretaris van het Platform Auteursrecht van VNO-NCW en MKB-Nederland, dan vraag ik me oprecht af waarmee we precies blij kunnen zijn. Natuurlijk, er is nu een klachtenregeling en geschillencommissie (i.o.), een basisregistratie en hier en daar is een fte of m² opgeschoond, maar per saldo bestaat de lappendeken nog steeds en zijn de auteursrechtorganisaties niet van zins gebleken die te willen oplossen zonder de rekening daarvoor aan het bedrijfsleven te presenteren. Ook zijn we niet dichter bij pay per use gekomen, of – minder hoog gegrepen – betalen voor feitelijk gebruik, betalen aan de bron, of een koppeling aan economische meerwaarde van muziekgebruik. Dat er voor twee jaar een halt is toegevoerd aan de jaarlijkse stijgingen – beperkt tot inflatiecorrectie – is misschien nog wel de meest tastbare winst, alhoewel Buma in 2011 na zijn eenmalige dip in 2010 toch weer een fijne groei wist te melden en € 140.246.000 omzet behaalde (+3%¹⁸). Ook Sena meldde over 2010 met enige trots opnieuw (al 10 jaar op rij) groei, dit ondanks de rellen en noodzakelijke afschrijvingen op oninbare vorderingen die de vorige directie zo blijmoedig in de boeken had gezet. 'Dat ondanks de beleidswijzigingen en de extra afboeking toch nog een 15 procent hogere feitelijke incasso voor openbaar muziekgebruik werd gerealiseerd, is een prestatie die niet onvermeld mag blijven', meldt het jaarverslag dan ook trots.¹⁹ De totale omzetten van de collectieve beheersorganisaties zijn sinds 1965 met een factor 100 gestegen, terwijl niemand staande kan houden dat het muziekgebruik in die 50 jaar

eveneens met een factor 100 zou zijn gestegen, of met een factor 30 als rekening wordt gehouden met inflatie.²⁰

Het overleg is met het aannemen van de nieuwe wet op het toezicht niet afgesloten. De gezamenlijke toekomstagenda bevat onderwerpen als voorlichting, het monitoren van de resultaten, de wijze van aanmelding van branchegegevens, een festivaltarief, de verschillen in dancetarieven en een bagatelregeling voor podia, het oplossen van het verschil in grondslag tussen fte of m² in winkels en een nadere verfijning op basis van SBI-codes. Ook een regeling voor demonstratiegebruik van beeldschermen is nog onderwerp van gesprek, net zoals harmonisering van de grondslagen en een aparte regeling voor verzorgers met niet meer dan één klant tegelijk. Er loopt nog een discussie over TV kijken op het werk en het maken van kopieën met scanners in plaats van kopieerapparaten.

Maar ook bij deze zeer concrete maar beperkte toekomstagenda liggen de opvattingen al weer stevig uiteen. Gaan we nog een keer praten over één muziekregeling? Is er wel of niet een onafhankelijke (en betaalde) voorzitter nodig? Zeker is dat het bedrijfsleven na 1.780 uur vergaderen vooral de neiging heeft de overleg-kerstboom voor de toekomst af te tuigen en op het standpunt staat dat de lappendeken echt door de auteursrechtorganisaties zelf moet worden opgelost. Dat kan niet door overleg worden bereikt.

Zelfs als we ons oordeel over de resultaten van ruim drie jaar onderhandelen afmeten aan de beperkte doelstelling, 'verbeteren van de incasso' is er volgens het bedrijfsleven meer niet dan wel bereikt. Dat wordt veroorzaakt door het feit dat collectieve beheersorganisaties doen alsof zij marktpartijen zijn waarmee te onderhandelen is, maar in feite monopoliehouders zijn waaraan het monopolie van staatswege is toegekend en zich als zodanig gedragen. Ook op een beperkt terrein als 'verbetering van de incasso' behouden de auteursrechtorganisaties het gelijk van de onweersproken macht: 'we hebben het altijd zo gedaan'. Om die reden hebben VNO-NCW en MKB-Nederland ook besloten de vervolgstappen in het onderhandelingsproces voor 2013 met niet te hoge verwachtingen en met een beperktere personele inzet in te gaan. Wij weten na deze twee jaar zeker dat onze grotere doelen, zoals een fundamentele herziening van het auteursrecht, verkorting van de termijnen, het ontjuridiseren en economiseren ervan, beperking van het aantal rechthebbenden, het doorbreken van de buitelandse stapeling van openbaarmaking en veelvoudiging,²¹ met onderhandelen niet kunnen worden bereikt. Dat kan alleen door wetswijziging en aanzienlijke verscherping van toezicht. Dat is ook waarop het bedrijfsleven de komende jaren zal inzetten.

18 Jaarverslag Buma/Stemra 2010.

19 Jaarverslag Sena 2010, blz. 16.

20 H.O. van den Berg, *Auteursrecht in Nederland*, verschijnt in 2012.

21 Wie een huisje huurt in een vakantiepark betaalt extra auteursrecht als daar

apparatuur staat. Wie zijn eigen digitenne meeneemt betaalt dat niet. Wie in een ziekenhuis in de wachtkamer gaat zitten betaalt auteursrecht, ook al hebben alle zieken thuis een radio en tv waarvoor ze al betaald hebben, alles geheel conform de wet.